

...între actori

E un adevăr ştiut că Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a fertilizat și tărîmul artei, redîndu-i și amplificîndu-i o structură și scopuri pînă la ea, de mulți uitate. Dintr-un joc cînd nu gratuit și capricios, mai totdeauna steril și dezorientat, arta vremurilor noastre a devenit un mijloc de educație și perfecționare cetățenească. Teatrul, în speță, s-a transformat într-un veritabil lăcaș al celor mai nobile idei și sentimente, iar actorii și-au dobîndit o nouă demnitate odată cu stima societății.

Arta și teatrul nostru de azi își datorează, în foarte mare măsură, înflorirea și înaltul grad de elevație exemplului sovietic, pe care l-au urmat cu încredere după actul istoric de la 23 August 1944. Iată de ce, acum, cu prilejul festiv al celei de a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste, ne-am adresat unor fruntași ai scenei românești pentru a fixa încă o dată — cu obiectivitate și în același timp cu pasionată recunoștință — ampla contribuție și profundul impuls pe care le-au dat arta sovietică — revoluția Mare-lui Octombrie — noului nostru teatru.

Și cu toate că am încercat să inițiem discuția pornind de la însăși persoana interlocutorilor, aceștia — dintr-o sănătoasă pudoare și discreție — au orientat-o imediat pe făgașul semnificațiilor majore, interesînd un larg cerc de colegi și de cititori.

Temperamente diverse, interlocutorii noștri au discutat cu dăruire și, de prisos a mai sublinia, cu competență. Prima replică a avut-o — și nu doar din simplă complezență :

Marietta Sadova : Motivele și aspectele pentru care sîntem datori să ne mărturisim recunoștința față de puterea înnoitoare a artei sovietice sînt nenumărate. Contactul nostru cu această artă ne-a înnobilit și ne-a îmbogățit — subliniez — din toate punctele de vedere : profesional, etic, social. Dar, oricît de importante ar fi acestea, cel mai de preț, cel mai drag mie, e marele sens de...

George Uraca : ...umanitate : umanismul artei sovietice...

Marietta Sadova : ...Mi-ai anticipat gîndul. E exact : teatrul sovietic a venit ca un suflu de caldă omenie, de sporită capacitate de înțelegere a oamenilor și a sufletului lor. Nu s-ar putea spune că înainte de război, artiștii noștri — majoritatea lor — ar fi fost dezumanizați. Totuși, ei nu aveau conștiința clară a legăturii ce trebuia făcută cu marele public, cu masele de spectatori. Această conștiință, această claritate le-a dat-o tocmai influența teatrului sovietic.

George Uraca : Motivele acestei revelatoare apropieri dintre artist și mase sînt cît se poate de simple. Umanismul artei sovietice își găsește rațiunea primă în principiul indestructibilei legături cu viața. Refuzînd orice element care ar contraveni vieții sociale, arta sovietică a pus în centrul ei omul, cu tot ce e condiție a existenței lui.

Marietta Sadova

George Calboreanu: Aș mai adăuga: cu un accent în plus pe ceea ce constituie aspirațiile, visurile omului, pe ceea ce e menit să-l perfecționeze atît pe plan material, cît și sufletesc. Cu alte cuvinte, arta sovietică, realismul socialist tind să surprindă omul și viața lui, nu numai în datele unui anumit moment, ci pe spirala evoluției lui, a înaintării sale în istorie.

Marietta Sadova: Ceea ce mi se pare deosebit de important e *consecvența* ideologică a artei și teatrului sovietic. Dacă e adevărat — și e adevărat — că un corp de estetică e menit nu numai să fixeze principiile conducătoare, ci să și vegheze asupra consecvenței lor aplicări, estetica marxist-leninistă împlinește riguros această funcție. Principiul fundamental care asigură permanenta legătură, permanenta fuziune a artistului cu ființa poporului său e acela al spiritului de partid, al partinității în artă.

George Uraca: Și e firesc să fie așa. Partidul Comunist fiind expresia cristalizată a tuturor condițiilor și aspirațiilor poporului, spiritul lui va reprezenta întotdeauna însuși spiritul poporului, al societății. Ascultînd și aplicînd în viul creației sale principiul partinității, artistul va fi sigur că pășește pe un teren sănătos, organic atașat de pulsațiile de fiecare clipă ale realității.

George Calboreanu: De aici, de la aceste considerații de principiu la discutarea aplicării lor în practică nu e decît un pas...

Marietta Sadova: Să-l facem. Exemplele vii valorează cît cele mai clare demonstrații teoretice.

George Uraca: Voi începe eu, dacă mi-e îngăduit. În cariera mea de dinainte de război, am avut prilejuri destul de numeroase de-a incarna figuri ale dramaturgiei ruse clasice (Ivan și Dmitri Karamazov din *Frații Karamazov*, Fedia din *Cadavrul viu*, Karenin din *Anna Karenina*, Vasia din *Azilul de noapte...*).

Marietta Sadova: Te-am văzut și te-am aplaudat.

George Uraca: Da, publicul m-a aplaudat și eu m-am străduit să mă apropiu cît mai mult de ființa personajelor. Totuși, trebuie să mărturisesc că de abia acum încep să le înțeleg pe deplin, să le pătrund esența și semnificațiile. Să fie la mijloc numai maturizarea mea în timp? Nu cred. Factorul principal care m-a dus la o nouă înțelegere — mult mai profundă — a fost sistemul lui Stanislavski, care, după mine, reprezintă metoda fundamentală în teatrul sovietic și care, pătrunsă de spiritul Marii Revoluții, este un nesecat izvor de apă vie. Datorită asimilării lui, am izbutit într-un timp relativ scurt să mă apropiu cu succes și să pătrund esența nu numai a personajelor interpretate în trecut, ci și a oamenilor pe care i-am întruchipat în *Ruptura* și în *Trenul blindat*.

George Calboreanu: Vrei să fii mai explicit: care a fost, să spun așa, „momentul“ care ți-a restructurat concepția? Studiul analitic al „sistemului“?

George Uraca: Nu e locul aici de a iniția o discuție detaliată asupra sistemului. Vreau să subliniez, însă, că marele câștig pe care l-am înregistrat eu personal — și odată cu mine, cred, foarte mulți actori romîni — a fost acela de a mă fi eliberat de ceea ce aș numi *jocul subiectiv*, în urma contactului cu teatrul sovietic și cu opera lui Stanislavski. Mă explic: înainte vreme, aveam mereu conștiința că joc eu, actorul George Vraca,

și pentru mine. Or, astăzi, simt că prezența mea în scenă are o valoare obiectivă, subordonată unei idei, care mă depășește pe mine ca individ și se înscrie în sfera valorilor general umane. A-ți angaja talentul și priceperea nu pentru tine exclusiv, ci a ți le pune în slujba scenei și prin urmare a nenumăratelor mii de spectatori — iată „momentul“ prin care socotesc că mi-am câștigat o viziune superioară asupra artei și funcției acesteia în societate. E o chestiune de nemărginită generozitate umană, de totală dăruire.

George Calboreanu: Îți amintești succesul nostru în *Trenul blindat*, la Teatrul Armatei? La premieră a asistat și autorul, Vs. Ivanov, și știu că a rămas viu impresionat de interpretarea noastră.

George Uraca: Îmi aduc aminte, mai ales, că Ivanov a fost foarte uimit de repeziciunea cu care actorii români au sesizat esența umană a personajelor, a unei lumi destul de puțin cunoscută de ei pe atunci. Ivanov, care la început era îngrijorat de soarta piesei sale, a exclamat după reprezentație: „Repede ați mai prins treaba asta!“ Fără îndoială că secretul justei intuiții a artiștilor noștri rezida și în talentul lor, dar, mai ales în bunul început de asimilare a învățăturilor lui Stanislavski, care a marcat o cotitură hotărâtoare în jocul nostru scenic.

În ceea ce privește *Ruptura*, la câțiva timp după premiera ei la București, am avut prilejul fericit de a o vedea în montarea Teatrului Armatei Sovietice din Moscova și nu mică mi-a fost satisfacția de a constata că interpretarea noastră nu era departe de aceea a actorilor sovietici, despre care n-aș putea spune altceva decât că a fost desăvârșită.

Marietta Sadova: În ceea ce mă privește, mi-a fost dat să interpretez un rol deosebit de frumos din dramaturgia sovietică: e vorba de rolul mamei lui Lenin din *Familia* lui Popov. A trebuit să acumulez și să exprim — și cred că am reușit în bună măsură — întreaga bogăție sufletească a acestei minunate mame. Am mai spus lucrul acesta și nu mă dau în lături să-l repet: chiar dacă ar fi ca de acum înainte să nu mai joc nimic, sufletul meu ar rămâne plin de emoțiile și de vibrația pe care mi le dădea în fiecare seară rolul Mariei Alexandrovna. Multă vreme am avut o aspirație nesatisfăcută, și anume, de a interpreta rolul mamei din dramatizarea romanului lui Gorki. Dorința mea a fost împlinită, nu de mult, în parte. Am interpretat acest rol în scenariul radiofonic al *Mamei* de Gorki. M-a pasionat dintru început efortul de a reconstitui drumul parcurs de mama lui Pavel, drum pe care eu l-aș numi al înțelegerii. Pentru a interpreta acest rol, m-am întors înapoi spre acele ființe care au consolidat propria mea copilărie și, în special, mi-am amintit de bunica, țărancă de la Sibiu, o țărancă plină de inteligență și cu un tulburător simț etic. Amintirea chipului ei m-a ajutat să mă apropiez cu omenie și cu profundă înțelegere de mama gorkiană. Dincolo de „documentare“, izvoarele înseși ale vieții m-au făcut să simt cu ardoare dragostea maternă, poziția unei mame, care, vrînd să-și înțeleagă copilul, își înțelege semenii, înțelege viața. În aceasta constă, cred eu, măreția dramaturgiei și literaturii sovietice: ea stimulează

Scenă din „Familia“ de I. Popov
(la mijloc: Marietta Sadova)

G. Calboreanu

conștiinței unui cetățean cu vederi progresiste, care nu înțelege să facă tranzacții cu propriile convingeri. Montarea acestui spectacol mi-a dat o deosebită mulțumire de ordin moral. N-aș vrea să omit că în timpul procesului de creație a spectacolului am fost vizitați de tov. P. A. Markov, om de teatru și critic sovietic, care a găsit calde cuvinte de prețuire a muncii noastre, cuvinte care au constituit un imbold mai mult pentru echipa de actori, în frunte cu regretatul Mihai Popescu, cu Clody Bertola, G. Demetru și V. Ronea.

și aduce la suprafață tot ce e mai bun, mai nobil în ființa omului, întemeiată fiind pe principiul unui umanism integral.

George Calboreanu : Ce aș mai putea adăuga eu la toate aceste elemente, pe care le recunosc ca făcând parte din propria mea zestre de experiență artistică? Aș vrea doar să afirm că interpretarea lui Berest din Platon Krecet, acel om nou, comunist, a aruncat o lumină puternică în sufletul meu, îmborsându-mi sensibilitatea și căile de înțelegere deschise spre o lume nouă, mai bună decât cea cunoscută înainte.

Marietta Sadova : Pe lângă experiența mea de actriță, trebuie s-o amintesc și pe cea de regi-zoare. Am avut prilejul — în scurta mea trecere pe la Teatrul Armatei — să pun în scenă *Vocea Americii*. Socotesc piesa de o mare actualitate și astăzi, pentru că pune în lumină durerosul proces su-fletesc și consecințele la care poate să ducă siluirea

Scenă din „Trenul blindat“ de Vs. Ivanov (la mijloc : G. Calboreanu)

Cred că o problemă pe care n-am subliniat-o suficient e aceea a patosului revoluționar. Eu i-am văzut atât pe Vraca în Peklevanov, cât și pe Calboreanu în Verșinin din *Trenul blindat* și pot spune că amîndoi au înțeles cu multă forță acel suflu, acel entuziasm pe care le oferea lupta pentru cel mai înalt ideal al omenirii. Patosul revoluționar dă aripi interpretării, animă și întregeste analiza și procesul de trăire a rolului. Iată un alt câștig înregistrat de arta noastră interpretativă în urma contactului cu arta sovietică.

George Vraca: Un fenomen peste care nu se poate trece — în istoria legăturilor noastre cu teatrul sovietic — este acela al turneelor întreprinse în țara noastră de Mossoviet și, acum un an, de M.H.A.T. Cred că învățămintele trase de actorii noștri au fost incomensurabile. Asemenea turnee ar trebui să devină tot mai dese și m-aș încumeta să doresc — reciproc. În sensul

acesta, cred că am pus chiar eu însumi o primă cărămidă. Am avut plăcerea să însoțesc artiștii M.H.A.T.-ului, după turneu, dincolo de granițele țării noastre. Eram în cușeta Tarasovei, și stăteam de vorbă cu marea actriță și cu Toporkov, Livanov și alții. Discuția se învîrtea în jurul succesului fragmentelor prezentate de M.H.A.T. La un moment dat, Tarasova intervine: „După ce am aflat că mulți dintre actorii voștri au interpretat roluri din lucrările repertoriului nostru, ar fi fost foarte interesant să facem următoarea experiență: să joc eu, de pildă, pe Anna Karenina, în rusește, iar Vraca să-l joace pe Vronski în romînește. Găsesc că acest soi de colaborare ar fi dat roade din cele mai bune“. La

George Vraca

Scenă din „Ruptura“ de B. Lavreniev (la mijloc: George Vraca)

care, cineva din însoțitorii noștri a contrapropus : „S-ar putea ca această experiență s-o începem chiar la Moscova“.

Oricum, consider că stabilirea unor legături cât mai strânse cu colegii noștri sovietici ar constitui un admirabil mijloc de perfecționare profesională.

Marietta Sadova : Sint complet de acord cu acest punct de vedere, cu atît mai vîrtos cu cît vizitele mele în Uniunea Sovietică au lăsat în memoria și în inima mea impresii de neșters. Pentru că, ceea ce m-a mișcat mai mult decît orice am văzut în Uniune, mai mult decît frumusețile Moscovei și ale Leningradului, au fost înșiși oamenii sovietici, oameni din toate categoriile, inclusiv copiii și elevii, alături de care am asistat la majoritatea din cele 47 de spectacole vizionate cu prilejul ultimei mele călătorii în marea țară prietenă. Plină de roade pentru noi ar fi și cunoașterea și asimilarea învățămintelor dobîndite prin contactul cu modalitățile de conducere și organizare ale teatrului. Ajunge să amintesc, ca un exemplu grăitor de înaltă ținută artistică și cetățenească, faptul că o singură distribuție — *Roadele învățaturii* la M.H.A.T. — cuprindea nici mai mult, nici mai puțin decît 18 artiști ai poporului într-un matineu pentru copii !